

MƏNTİQİ TƏFƏKKÜRÜN YOXLANMASI ÜZRƏ PROQRAM VƏ TEST NÜMUNƏLƏRİ

ÖZLÜ MƏNTİQİ TƏFƏKKÜR

1. Cümlənin məntiqi tamamlanması
2. Digərlərindən fərqlənən sözün tapılması
3. Analogiyaya görə sözün seçilməsi
4. Mətnin tənqidi təhlili

FƏZA TƏFƏKKÜRÜ

5. Şəklin məntiqi tamamlanması
6. Fiqurlar sırasının davam etdirilməsi
7. Digərlərindən fərqlənən fiqurun tapılması
8. Analogiyaya görə şəklin seçilməsi

MƏNTİQİ RİYAZİ TƏFƏKKÜR

9. Riyazi qanunauyğunluğun müəyyən edilməsi
10. Məntiqi məsələnin həlli
11. İşarələr arasında qanunauyğunluğun müəyyən edilməsi

TEST TAPŞIRIQLARI NÜMUNƏLƏRİ

Məntiqi təfəkkürü yoxlayan testlər 3 bölmədən ibarətdir: **sözlü məntiqi təfəkkür, fəza təfəkkürü, məntiqi riyazi təfəkkür**. Aşağıda sizə bu bölmələr üzrə test tapşırıqlarının nümunələri verilir. Burada məqsədimiz testlərin yerinə yetirilməsinin effektivliyini artırmaq üçün Sizi tapşırıqların növləri ilə tanış etməkdir.

SÖZLÜ MƏNTİQİ TƏFƏKKÜR

Sözlü məntiqi təfəkkürə aid olan testlərlə söz ehtiyatının zənginliyi, sözlə ifadə olunmuş məlumatı analiz, sintez, müqayisə etmə, ümumiləşdirmə, fikrən ayırma qabiliyyəti, müxtəlif sözlərin istifadəsində incəlikləri hissetmə qiymətləndirilir. Sözlü məntiqi təfəkkürü yoxlamaq üçün testlər 4 altbölmədən ibarətdir:

1. Cümlənin məntiqi tamamlanması

Nümunə:

"İşləməyən dişləməz" və "... " atalar sözləri eyni məna daşıyırlar.

- A) Zəlzələni görən yanğına razı olar
- B) Dəmiri isti-isti döyərlər
- C) Zəhmət olan yerdə qeybət olmaz
- D) Zəhmətsiz bal yeməzlər
- E) Zərərdən qorxan xeyir görməz

İzahat:

Düzgün cavab – D, çünki "İşləməyən dişləməz" atalar sözü ilə eyni məna daşıyan yeganə cavab variantı "Zəhmətsiz bal yeməzlər" variantıdır.

2. Digərlərindən fərqlənən sözün tapılması

Nümunə:

Sizə verilən beş sözdən dördü arasında məntiqi əlaqə var. Bu məntiqi əlaqəyə uyğun olmayan, artıq sözü tapın.

- A) üçbucaq
- B) dördbucaqlı
- C) beşbucaqlı
- D) konus
- E) düzbucaqlı

İzahat:

Düzgün cavab – D, çünki bu yeganə fəza fiqurudur, digərləri müstəvi fiqurlardır.

3. Analogiyaya görə sözün seçilməsi

Nümunə 1:

Sizə iki söz verilib. Bu sözlər arasında məntiqi əlaqəyə əsaslanaraq, analogiyaya görə düzgün cavabı seçin (sözlər arasında ardıcılıq vacibdir).

- Ləçək: çiçək
- A) ülgüc: ot
 - B) burun: baş
 - C) göz: növ
 - D) tala: əkmək
 - E) əl: barmaq

İzahat:

Düzgün cavab – B. Tapşırıqda iki söz verilib: "ləçək: çiçək". Bu sözlər arasında münasibət "tamın hissəsi - tam"- dır. Yəni "ləçək" (tamın hissəsi) "çiçəyin" (tamın) bir hissəsidir. Beləliklə, bu məntiqi əlaqəyə analogi olan cavab variantını tapmalıyıq. E cavab variantında, "əl: barmaq" sözləri arasında münasibət "tam - tamın hissəsi"- dir, yəni eyni məntiqi əlaqədir, lakin sözlər arasında ardıcılığı nəzərə alsaq bu düzgün cavab deyil. Sözlər arasında ardıcılığın vacib olmasını nəzərə alsaq, B cavab variantı "burun: baş" bu əlaqəyə analogi olan yeganə cavab variantıdır.

Nümunə 2:

Sizə üç söz verilib. Birinci iki söz arasında məntiqi əlaqəyə əsaslanaraq, analogiyaya görə üçüncü sözə uyğun olanı seçin.

Metrə: məsafə, dəqiqə: ?

A) aparat B) yarış C) vaxt D) həcm E) dərs

İzahat:

Düzgün cavab – C. Tapşırıqda üç söz verilib: "Metrə: məsafə" və "dəqiqə". Birinci iki söz arasında münasibət "Metrə ilə məsafə ölçülür", analogi olaraq "dəqiqədən vaxt ölçülür".

4. Mətnin tənqidi təhlili

Nümunə:

Verilən mətni analiz edərək, suala cavab verin.

Kamal, Səlim, Ramin, Bəhram və Kənanın öz stolları var. Kamal və Kənanın stollarının üstündə kompüter var, digərlərində isə ancaq kitablar var. Ramin və Kamalda həm təlimat, həm də yaddaş kitabçaları var. Qalanlarında isə ancaq yaddaş kitabçası var. Kamal və Bəhramın stolları taxtadan, qalanları isə taxtadan deyil. Kimin kompüteri taxta stolun üstündədir?

- A) Kənan və Kamalın
- B) Bəhram və Kamalın
- C) yalnız Səlimin
- D) Səlim və Kənanın
- E) yalnız Kamalın

İzahat:

Düzgün cavab – E. "Kamal və Kənanın stollarının üstündə kompüter var... Kamal və Bəhramın stolları taxtadan ... ". Beləliklə yalnız Kamalın kompüteri taxta stolun üstündədir.

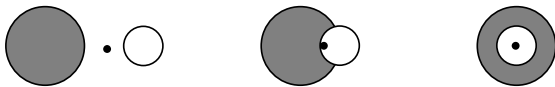
FƏZA TƏFƏKKÜRÜ

Fəza təfəkkürünə aid olan testlər vizual məlumatı analiz, sintez, müqayisə etmə, ümumiləşdirmə, fikrən ayırma qabiliyyətini qiymətləndirir. Fəza təfəkkürünü yoxlamaq üçün testlər 4 altbölmədən ibarətdir:

5. Şəklin məntiqi tamamlanması.

Nümunə:

Şəklin çatışmayan hissəsini tapın.

- A)
- B)
- C)
- D)
- E)

İzahat:

Düzgün cavab – A. Cavab verərkən 2 meyarı fikir vermək lazımdır.

1) Şəkilə sütunlardakı fiqurları müqayisə etsək, görərik ki, onlar nöqtəyə tərəf hərəkət edirlər. Birinci sütunda fiqurlar müəyyən məsafədədirsə, ikincidə nöqtəyə tərəf 1 şərti addım, üçüncüdə isə 2 şərti addım irəliləyirlər. Beləliklə, üçüncü sütunda 2 fiqur iç- içə, mərkəzlərində isə nöqtə olur.

2) Hər sətirdə fiqurlar eynidir (birinci sətirdə dairələr, ikincidə-dördbucaqlılarsa, üçüncüdə - üçbucaqlar olmalıdır). Beləliklə, şəklın çatışmayan hissəsi - iç-içə, mərkəzlərində nöqtə olan iki üçbucaq olacaq.

6. Fiqurlar sırasının davam etdirilməsi

Nümunə:

Şəklın məntiqi davamı olan fiquru seçin

- A) B)
C) D)
E)

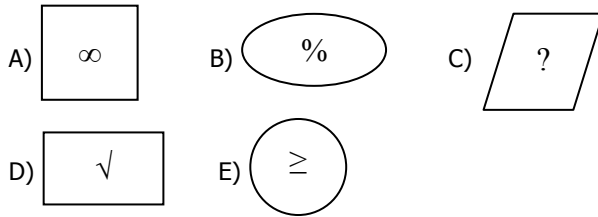
İzahat:

Düzgün cavab – A, çünki fiqurlar sağdan sola irəliləyirlər. Beləliklə, axırıncı fiqur birinci fiqurun yerində olur.

7. Digərlərindən fərqlənən fiqurun tapılması

Nümunə:

Sizə verilən beş fiqurdan dördü müəyyən əlamətə görə bir-birinə uyğundur. Digərlərindən fərqlənən artıq fiquru tapın.

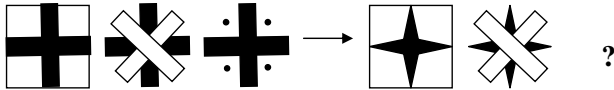
İzahat:

Düzgün cavab – C, çünki fiqurda olan simvol riyazi deyil.

8. Analogiyaya görə şəklın seçilməsi

Nümunə:

Fiqurlar arasında məntiqi əlaqəyə əsaslanaraq, analogiyaya görə "?" işarəsinin yerinə düzgün variantı seçin.

- A) B)
C) D)
E)

İzahat:

Düzgün cavab – D. Sizə iki analogi şəkil verilir. Hər şəkilə üç eyni fiqur var, amma birinci fiqur dördbucaqlının içindədirsə, ikinci – kəsişən xətlər, üçüncü isə nöqtələrlə əhatə olunub. Beləliklə, bu analogiyaya əsaslanaraq "?" işarəsinin yerinə nöqtələrlə əhatə olunan ikinci şəkiləki fiqur olacaq.

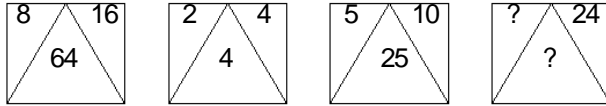
MƏNTİQİ RİYAZİ TƏFƏKKÜR

Məntiqi riyazi təfəkkürə aid olan testlər ədədlər arasında qanunauyğunluğu aşkar etmək qabiliyyətini, praktiki riyazi təfəkkürün inkişafı dərəcəsini qiymətləndirir. Riyazi təfəkkürü yoxlamaq üçün testlər 3 altbölmədən ibarətdir:

9. Riyazi qanunauyğunluğun müəyyən edilməsi

Nümunə 1:

Dördbucaqlının içində verilən ədədlər arasında qanunauyğunluğu müəyyən edin və "?" işarəsinin yerinə düzgün variantı seçin

- A) 10, 120 B) 12, 111 C) 9, 120 D) 12, 144 E) 12, 120

İzahat:

Düzgün cavab – D. Dördbucaqlının sol tərəfindəki ədədi (8, 2, 5, ?) 2- yə vuranda, dördbucaqlının sağ tərəfindəki ədəd (16, 4, 10, 24) alınır. Dördbucaqlının sol tərəfindəki ədədi (8, 2, 5, ?) kvadrata yüksəldəndə, dördbucaqlının aşağı hissəsindəki ədəd alınır (64, 4, 25, ?).

Beləliklə, əgər dördbucaqlının sol tərəfindəki ədədi 2-yə vuranda 24 alırıqsa, demək solda 12- dir. 12 ədədini kvadrata yüksəldəndə isə 144 alınır.

Nümunə 2:

Verilən sırada ədədlər arasında qanunauyğunluğu müəyyən edin və ona əsasən "?" işarəsinin yerinə düzgün variantı seçin

? 54 32 18 16 6 8 2

- A) 62 B) 68 C) 66 D) 70 E) 64

İzahat:

Düzgün cavab – E. Burada iki ədədlər sırası var: ?, 32, 16, 8 və 54, 18, 6, 2. Biz birinci sıranın birinci ədədini tapmalıyıq. Bu sırada (?, 32, 16, 8) ədədlər 2 dəfə azalır (32: 2= 16, 16: 2=8). Beləliklə, bizə 32 ədədini 2-yə vurmaq lazımdır ki, "?" işarəsinə uyğun olan ədədi tapaq. 32 ədədini 2-yə vuranda 64 alınır.

10. Məntiqi məsələnin həlli

Nümunə:

Məntiqi məsələni həll edin.

4 qələm və 3 dəftərin dəyəri 6 qələm və 2 dəftərin dəyərinə bərabərdir. 4 dəftərin dəyərinə neçə qələm almaq olar?

- A) 6 B) 8 C) 9 D) 10 E) 12

İzahat:

Düzgün cavab – B. Bu məntiqi məsələni həll etmək üçün biz qələmin qiymətini "x", dəftərin isə qiymətini "y"-lə işarə edək. Onda :

$$6x + 2y = 4x + 3y$$

$$6x - 4x = 3y - 2y$$

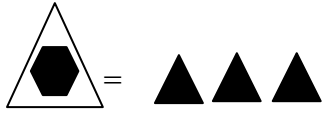
$$2x = y$$

Beləliklə, 1 dəftərin qiymətinə 2 qələm almaq olar, 4 dəftərin qiymətinə isə 8 qələm almaq olar.

11. İşarələr arasında qanunauyğunluğun müəyyən edilməsi

Nümunə:

Qanunauyğunluğu müəyyən edin və ona əsasən düzgün variantı seçin.

İzahat:

Düzgün cavab – A. Fiqurların tərəflərinin, yaxud tərələrinin sayına görə bərabərlik götürülür. Beləliklə, “?” işarəsinin yerinə cəmdə 14 tərəfi, yaxud tərəsi olan fiqurlar olmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Богомолова О. Б., Логические задачи, Бином, 2005
2. Янышин Б. Л., Задачи и упражнения по логике, 1996
3. SAT verbal workbook by Justin Kestler, 2004